

Skitsekonkurrence for ny kirkegård i Næstved

Kirkegårdsinspektør A. Falmer-Nielsen

1. Betingelser og bedømmelse.

At en dansk by indbyder til offentlig konkurrence, når den skal anlægge en ny kirkegård, hører desværre stadig til sjældenhederne. Så vidt vides, har det kun fundet sted en gang før, nemlig i 1927, da *Lyngby* kommune indbød til konkurrence om udvidelse af Sorgenfri kirkegård. (Se »V. K.« 1927 s. 41—45).

Nogen synderlig erfaring for hvorledes en sådan kirkegårds konkurrence udskreves og virkede, havde man ikke dengang, selv om man vel nok kunne drage paralleller med parkkonkurrencer.

Denne manglende erfaring bærer vel nok en stor del af skylden for, at der dengang blandt deltagerne herskede nogen utilfredshed over konkurrencens forløb, idet det blev hævdet, at netop flere af de forhold, som deltagerne ifølge programmet måtte sætte i første række, ved bedømmelsen anførtes som sekundære ting, mens helt nye fordringer pludselig dukkede op og blev afgørende.

Da nu Næstved kirkegårdsbestyrelse i foråret 1948 indbød danske arkitekter og havearkitekter til en offentlig skitsekonkurrence om forslag til en helhedsplan for en ny kirkegård, måtte alle kirkegårdsinteresserede vente, at der her blev givet lejlighed til at fremkomme med nye retningslinier og synspunkter, som i fremtiden kunne gavne vore nye kirkegårde og give dem friske impulser.

Man skal da også her takke *Næstved* kirkegårdsbestyrelse for det initiativ og den offervilje, den har lagt for dagen ved at forsøge ad denne vej at finde frem til den bedste løsning for et kirkegårdsanlæg, der netop passede i dette smukke landskab.

Til brug for deltagerne i konkurrencen udleveredes foruden en arealplan i maal 1:500 et program, der i al sin detaljerede udformning netop ikke gav megen anled-

ning til fri udfoldelse for nye synspunkter.

Ailerede i et af de første afsnit af betingelserne drages en parallel med *Mariebjerg* kirkegård, og derefter lægges forøvrigt retningslinien fast for resten af programmet, idet det punkt for punkt selv i de mindste detaljer henviser til denne kirkegårds opbygning. Her skal blot tages et enkelt tilfældigt udpluk: »Til barnegrave må indrettes en enkelt afdeling, gravhederne er her 1,20 × 0,80 m. Arealet kan evt. udlægges med græs og med et system af ganske smalle flise gange«.

Nu må man ikke glemme, at *G. N. Brandt* ud fra mange års erfaring og indgående kendskab til kirkegårdsforholdet i Gentofte kommune netop har formet *Mariebjerg* kirkegård til dette bestemte sted, hvor den virker som en udpræget lukket kirkegård, der skal hævde sig selv uden at indordne sig under det omliggende landskab. Man må vel derfor have lov til at hævde, dog uden at forklejne *Mariebjerg* kirkegård, der må stå som uangribelig, at det ikke er givet, at denne kirkegårdsform ville løse opgaven bedst i Næstved, hvor den netop skal indpasses og samarbejdes med det omliggende smukke landskab.

Ved et gennemsyn af de 42 projekter, der omfatter kirkegårdsanlægget, viser det sig da også, at langt den overvejende del af deltagerne har følt sig meget bundet af de stillede strenge betingelser, således at mange projekter mere eller mindre fremtræder som kopier af *Mariebjerg* kirkegård.

Usikkerheden med hensyn til bedømmelsen har måske også på baggrund af det udførlige program foranlediget deltagerne til at hæfte sig væsentlig ved de praktiske og økonomiske forhold til skade for den æstetiske og kunstneriske helhed.

Dommerkomiteen, der foruden kirkegårdsbestyrelsen og medlemmer af Akademisk arkitektforening bestod af havear-

arkitekt *C. Th. Sørensen*, stadsgartner *Axel Andersen* og kirkegårdsinspektør *Rud Nielsen*, enedes om at tildele et projekt udført af havearkitekterne *Georg Boye* og *Knud Preisler* 1. præmie. 2. præmie tilfaldt arkitekterne *Hans Frederiksen*, *Niels Holm* og *J. Hartmann-Petersen* og 3. præmien arkitekt *Magnus Stephensen*, medens man indkøbte et forslag af lektor *Georg Georgsen*.

Dommerkomiteen udtalte om de præmierede projekter:

»1. præmie: projektet til kirkegården forekommer at være en ualmindelig smuk og klar plan, på en gang enkel og særegen.

Kontrasten mellem de sekskantede gravgårde og de afvekslende grønne arealer vil sikkert blive af meget stor værdi. Anlægget er både billigt hvad angår jordarbejde og vejanlæg.

2. præmie: projektet er en smuk og klar løsning i en mere traditionel form. Det er måske det bedste af de projekter, der har Mariebjerg kirkegård til forbillede. Ringvejens allébeplantning vil i nogen grad forstyrre udsigtsforholdene.

Vejenes linieføring og længdeprofil forekommer noget ufølsom med hensyn til terrainets form.

3. præmie: forslaget er smukt og klart i sin idé med meget fine enkeltheder. — Det indkøbte forslag er udformet fra hensynet om at drage det skønne landskab ind i selve kirkegården. Det er mere originalt og mere konsekvent i sin idéudformning end noget andet projekt, men det har mangler m. h. t. udformning af hovedindgang og kappellets omgivelser.

Konkurrencen må anses for at være særlig vellykket, idet der indkom overraskende mange gode forslag til kirkegården, og det var i virkeligheden meget svært at træffe afgørelsen«.

Af de andetsteds offentliggjorte projekter og ud fra dommerkomiteens udtalelser vil det skønnes både i hvor høj grad de forskellige præmietagere har taget hensyn til

programmets ordlyd eller ej, og i hvilken grad dommerne har følt sig forpligtet til det.

I hovedsagen har man vel nok lov til at mene, at dommerkomiteen i hvert fald for 1. præmietagerens vedkommende har hæftet sig mere ved planens æstetiske helhed (se fig. 206—9), end om den overholdt de stillede betingelser. Medens man i 2. præmietagerens projekt netop har fundet den løsning, der som programmet siger har Mariebjerg kirkegård til forbillede.

Hvis man vil forsøge at drage en parallel mellem disse to offentlige konkurrencer, når man til det resultat, at medens man i Lyngby først tilkaldte den gartneriske assistance, da *bedømmelsen* skulle foretages, men ikke da betingelserne blev udfærdiget, har man i Næstved netop sikret sig den gartneriske sagkundskab til at udarbejde et *program*, der gør betegnelsen skitsekonkurrence ret illusorisk, da formålet med en sådan formentlig netop må være at få nye idéer frem og ikke at benytte eksisterende.

Når man alligevel udarbejder et så bundet program, kunne man sikkert med et lige så godt resultat henvende sig til en mand, man i forvejen havde tillid til, og lade ham udarbejde et kirkegårdsprojekt. Så ville man i hvert fald spare en del penge og ville have undgået, at en mængde mennesker spildte deres tid på arbejder, man efter den skete bedømmelse end ikke har fundet det ulejligheden værd at udstille offentligt.

Tilbage bliver så spørgsmålet, om man ikke hellere ved en eventuel *fremtidig* kirkegårdskonkurrence helt skulle undgå at udarbejde et program, men kun opstille nogle hoveddispositioner. På denne måde blev deltagerne friere stillede i deres udformning af projektet, ligesom dommerne uden at føle sig bundet af betingelserne kunne præmiere den smukkeste og bedste løsning, og det må vel være det, der er hovedsagen, og hvorefter alle andre dispositioner må rette sig.

Fig. 206.
Georg Boye
og Knud Preisler
i samarbejde med
arkitekterne
Chr. Holst, Erik Holst
og Aage Holst:
Næstved ny kirkegård,
maal: c. 1:5500.

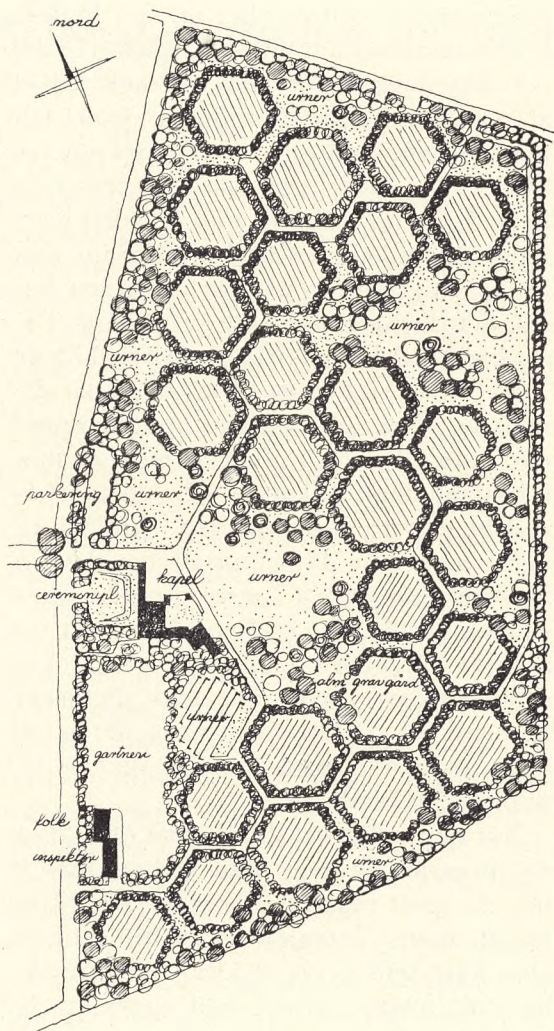
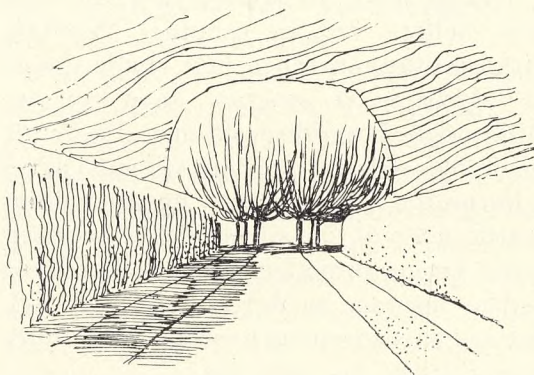

Fig. 207.
Adgangsvejen, Jagtvej,
fra nordvest.
30 m høje gråpopler
danner en
indgangsportal,
der kan tjene som
orienteringspunkt
for hele kirkegården.

2. Førstepremieprojektet.

Uddrag af Beskrivelsen:

Kirkegården er formet ud fra følgende Hovedsynspunkter:

1. at bevare Terrainets naturlige Form af et Bakkehæld, der sænker sig ned fra det lave Engdrag i Syd.
2. at udnytte Udsigten til det Landskab, der breder sig hinsides Engene fra Kalbyris Skov i Vest over et videre Udsyn mod Nestelsø og Rønnehæk Kirker og sluttende i Syd med Rønnebæksholm og den skovklædte Del af Aasen.
3. at forme en Kirkegård, der forbinder Krav om Størrelse og praktisk Anvendelighed med menneskelig Intimitet og Respekt for de Værdier, der kommer til Udtryk i Landsbykirkegaardens Lilleverden. Dennes særlige Stemmning er i væsentlig Grad baseret paa Følelsen af et vist Fællesskab, hvori den enkelte Grav indgaar som et betydende Led.

For i videst mulig Udstrækning at bevare den værdifulde Bakkeform er Gravgaardene formet som ret smaa, af hinanden uafhængige Enheder, der af Hensyn til det normerede Maximumsfald 1:30 er gravet ind i Terrainet. Den derved fremkommende Fyld tænkes udplaneret ved Bakkens Fod, saaledes at man faar Fornemmelsen af, at Faldet standses inde paa Arcalet. Set over langs vil Terrainet saaledes bevare sin oprindelige Form, hvorover tegner sig et Netværk af Gravgaardenes Hække, der tænkes plantet som levende Hegn af Tjørn, Slaaen, Hassel, Roser, Brombær, Kaprifolier o. s. v.

Hovedparten af Gravgaardene er orienteret Øst-Vest, men af Hensyn til Terrainformen er de i Omraadet sydvest for Kapellet drejet til NØ-SV.

De mellemliggende Arealer, der udformes frit med aaben Træbeplantning og Græs, giver Mulighed for en meget varieret Udnyttelse til Urnebegravelser. Almindelige Begravelser (Kister) foregaar saaledes i de sekskantede Gravgaarde, mens Urnebegravelser, der efter al Sandsynlighed vil vinde stadig større Udbredelse, foregaar uden for disse. Syd for Kapellet er der en lille Afdeling med Urnegrave i alm. Gravstedsstørrelse, mens der nordøst for dette er afsat Plads til Urnegrave uden særlig Afmærkning, men med fælles Monument. Paa Planen er desuden skematisk vist, hvorledes man kan begrave i de frie Arealer, dels i Kvadratnet 5×5 m, dels i Rækker med Gravstørrelser $1,3 \times 2,5$ m, en mindre ekstensiv Udnyttelse. Den store Lysning foran Kapellet holdes delvis aaben.

Adgangen til Gravgaardene sker ved en 4 m bred Vej, der snor sig mellem disse, saaledes at der overalt er direkte Forbindelse til Vej. Den knækkede Vejføring giver rige Muligheder for Oplevelser. Gravgaardenes Hække ses stadig under nye Vinkler og Belysninger, og der aabner sig Udsigter til Rum af forskellig Bredde og Udstrækning og med Beplantning af afvekslende Art. Da Vejene stadig skifter Retning, kan de følge det naturlige Terrain, idet Længdeprofilen opleves stykkevis, og man derfor kun behøver at bekymre sig om et harmonisk Forløb af hvert enkelt Led. Det er uhyre let at finde rundt paa

Kirkegaarden. Følger man Vejen, kommer man forbi samtlige Gravgaarde, der nummereres paa Stedet.

Langs det eksisterende Markhegn i Østskellet lægges en sekundær Vej.

Hovedindgangen ligger i Forlængelse af Jagtvej, hvis Udmunding i Ringvejens Opsamlingsvej forskydes noget mod Sydvest. Den udlægges i 21 m Bredde med 5 m Kørebane, 4 m Græsribatter, 3 m Fortove og yderst 3 m høje Bøgehække. Nærmest Hovedindgangen plantes en Port af Graapopler. Parkeringsplads ved Hovedindgangen. Der er særlig Indkørsel til Gartneriet og Affaldsplads, hvorfra ogsaa er Adgang til Kontoret og endvidere en Udkørsel til Fasanvej. I det sydlige Hjørne maa der nok være en beskedne Laage for Fodgængere.

Almindeligvis kan Højdeforskellen mellem Terrainet inde i Gravgaarden og udenfor afvikles i den 3 m brede Hegnsplantning, men hvor den overstiger 1 m, klares Overgangen ved et Sten-gærde.

Ønsket om stedsegrønne Isolationsplanter omkring Gravgaardene er ikke saa let at efterkomme. Som bekendt er de fleste stedsegrønne Planter grimme: Thuja, Cypres o. s. v. Fyr er ikke god at forme, Granhække gaar ud pletvis, og Buksbom er for svagt voksende. Tilbage er Taks, der er Skeletplantning paa Mariebjerg Kirkegaard, men naar de der p. Gr. a. Nedfrysning efter 15 Aar kun har naaet en Højde af ca. 75 cm, saa er det ikke noget at bygge paa.

De foreslaaede Markhegn vil baade danne haardføre og lægivende Hække og Aaret rundt frembyde en afvekslende Rigdom af Løvværk, Blomster, Frugter og vintervaadt Grenfiligran. Ind mod Gravgaarden fores Markhegnene med vintergrøn Liguster, der danner en mere urban Overgang til de klippede Hække mellem Gravene. Arten af de klippede Hække kan for den Sags Skyld variere fra Gravgaard til Gravgaard.

Saaledes som Kirkegaarden er formet i Hovedlinjerne, forekommer det naturligt, at Inddelingen af de enkelte Gravgaarde løses efterhaanden som de tages i Brug, idet der utvivlsomt vil være Mulighed for større Afveksling, naar Detaljeløsningerne fremkommer i organisk Sammenhæng med Kirkegaardens voksende Bepantning.

Fig. 208.
Kapellet rejser sig på den højeste del af terrainet.

Fig. 209.
For urnebegravelser 5x5 m i fri udformning kan enten anlægges det negative synspunkt, at stenene skal syne mindst muligt, altså f. eks. dybt ned-gravede kampesten — eller det positive, at monumenter af høj kunstnerisk kvalitet indgår i et sammenspil med træer, græs, lys og skygge. Jevnfor Jægerspris slotshave.

Fra et Besøg på nogle Kirkegårde i Dalarne

Havearkitekt Johannes Tholle

(Fortsat fra pag. 93; se billederne på følg. sider)

Der er på Leksand Kirkegård en fornujelig Brønd med Smedejerns-Stativ for Hejseanordning (se Fig. 210). På den ældre Del er opstillet særligt fine gamle Gravmæler af et egenartet Ydre (se Fig. 211 —13). Det er Metalgravmæler, der er udført i Smedejern og indrettet med en Kasette på en slank Jernstolpe; over denne er der anbragt et buet Metaltag, der foroven krones af et forsølvet Kors; i selve

Kassetten er der anbragt en sirligt udformet Sølvplade, hvorpå Gravstedets Inskriftion er anbragt, ofte i en overordentlig smuk Skrift. Dette er en speciel Type af Smedejernsgravmæler, som i Dalarne forekommer i flere Variationer. Også andre interessante Gravmæler findes, såvel i Jern som i Træ, — men det er dog det levende, Menneskene, blandt de vilde Blomster, der især bærer Prisen her.

(Fortsættes).